

ARTHUR A CLAIRE

Autor: Stefan Vögel

S FINANČNOU PODPOROU
BANSKOBYSŤRICKÉHO
SAMOSPRÁVNEHO KRAJA

Divadlo Jozefa Gregora Tajovského

PhDr. Peter Kováč, riaditeľ
doc. Mgr. art. Peter Palik, ArtD., umelecký šéf

Stefan Vögel
ARTHUR A CLAIRE

472. premiéra v 78. divadelnej sezóne 2026/2027

Preklad a úprava: Peter Palik

Scéna: Peter Palik

Kostýmy: Silvia Zubajová

Hudba: Jasma Roučková, Monika Stachová

Dramaturgia: Ján Chalupka

Dramaturgická spolupráca: Viktória Výbochová, posl. AU BB

Réžia: Peter Palik

premiéra: dňa 3. októbra 2026 v Štúdiu Hany Gregorovej

OSOBY A OBSADENIE:

ARTHUR: Michal Ďuriš

CLAIRE: Lucia Letková

CHYŽNÁ: Miroslava El Asmar

ŠARM, HLŮBKA A PŮTAVÉ PRÍBEHY

Stefan Vögel (* 1969 Bludenz, Rakúsko) sa hneď po skončení štúdia obchodnej informatiky na Univerzite v Zürichu rozhodol profesionálne venovať dramatickému umeniu. Divadlo bolo bližšie jeho kreatívnej a živelnej povahe.

Už ako dvanásťročný účinkoval v rozhlasových hrách po boku významných rakúskych umelcov. Dramatik, herec, kabaretiér a spisovateľ prvé výrazné úspechy dosiahol v deväťdesiatych rokoch minulého storočia. Medzi charakteristické dominanty dramatikovej tvorby patria multikultúrne pozadie a nacionálne stereotypy.

Vögel nadväzuje na tradíciu anglo-amerického bulvárneho divadla, ale autorsky vybočil z tohto žánru. Je analytikom medziľudských či medzigeneračných vzťahov a realisticky presným divadelným portrétistom so zmyslom pre bizarné detaily.

Ide o autora, ktorý nevie byť konštruktérom chladných, neosobných príbehov. Píše s potrebnou hĺbkou a šarmom pútavé príbehy, živé osoby, rodinné vzťahy a uveriteľné situácie, ktoré sú aj v našom bežnom živote niekedy takmer nevysloviteľné a neustále dokáže tvorivo prekvapovať.

V mnohom to platí aj pre hru *Arthur a Claire*, ktorá o netradičných a zároveň náročných témach prehovára humornou optikou, ale s hlboko ľudským rozmerom.

V októbri 2012 uviedlo zvolenské divadlo jeho hru Dobre rozohraná partia a Stefan Vögel pri tejto príležitosti (druhý sprava) navštívil DJGT.

AMSTERDAM - TOLERANCIA S PRÍCHUŤOU ZAKÁZANÉHO OVOCIA

Metropola Holandska si vyslúžila prívlastky ako Mesto rôznorodosti, Benátky severu, Najslobodnejšie mesto na zemi vďaka ústretovým zákonom ako aj zvláštnou polohou a zaujímavou históriou. Amsterdam prirovnávajú k nacionálnemu jedlu **hutspot** - môžete do neho stále pridávať nové ingrediencie a bude mať ešte lepšiu chuť.

Na nevelkom priestore mesta žije viac ako 170 národností, početné synagógy, kostoly všetkých cirkví a moslimské modlitebne. Hlboko zakorenenú tradíciu tu má tolerancia, ale mesto je tiež výzvou pre mnohých, ktorí chcú okúsiť chuť zakázaného ovocia.

V miestnych Coffe shopoch je povolená konzumácia a užívanie rôznych výrobkov s obsahom marihuany, ako sú koláčky, čaje, nápoje či sladkosti. V štvrti s príznačným názvom **Red Light District** živé „figuríny“ vo výkladoch vábia dnu okoloidúcich potenciálnych zákazníkov a zákazníčky. Napriek tejto benevolencii lokálna polícia rigorózne trestá každé porušenie verejného poriadku.

K bežným štandardom v Holandsku patrí aj špičková zdravotná a paliatívna starostlivosť. Ale súbežne s tým existuje aj **Združenie pre dobrovoľnú eutanáziu**, ktorého členom sa môže stať každý občan. A kontrasty tu ani zďaleka nekončia. Príbeh takých dvoch odlišných postáv ako Arthur a Claire by sa v tejto podobe len ťažko mohol odohrať v inom meste.

AKO SME SA NAUČILI NE/VIDIEŤ JEDEN DRUHÉHO

Keď vyslovíme názov krajiny, často si spolu s ním predstavíme aj určitý typ človeka.

Keď sa povie Holandsko predstavíme si krajinu tulipánov, veterných mlynov, kanálov či bicyklov. Pri Rakúsku si vybavíme Viedeň, hudbu, valčík či Alpy. Takéto predstavy sa zdajú byť samozrejmé. Niektoré z nich sú natoľko známe, že ich už ani nevnímame ako predstavy. Zdajú sa nám jednoducho ako súčasť toho, čo daná krajina „je“. Odkiaľ však vieme, čo je „typicky holandské“ alebo „typicky rakúske“?

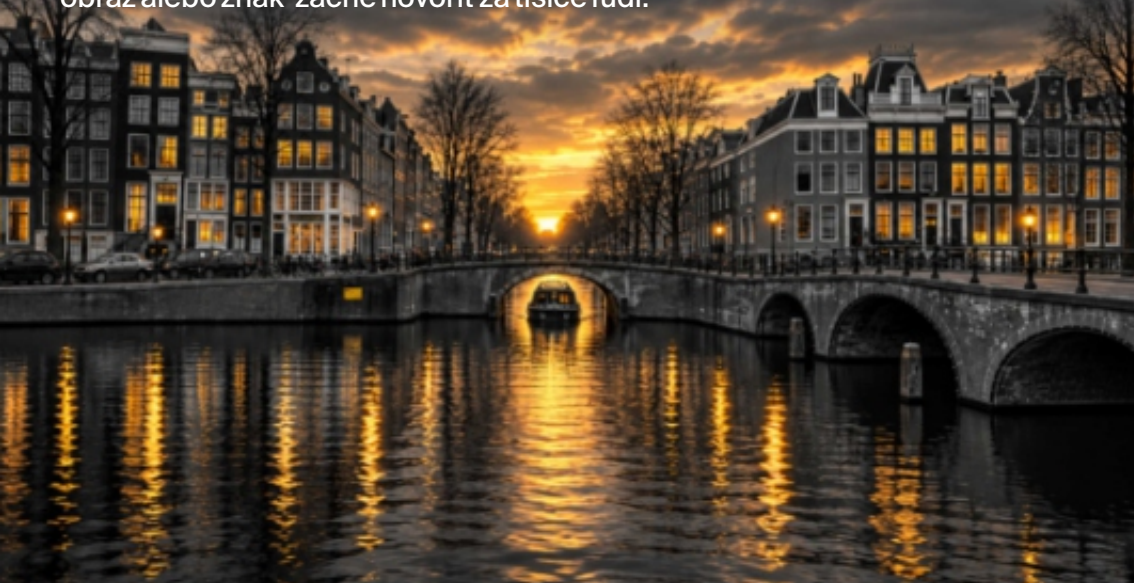
Na túto otázku sa dá pozeráť cez imagológiu – odbor, ktorý skúma kultúrne predstavy o národoch a ich „charakteroch“. Jej predmetom nie je dokazovanie, či je určitý národný stereotyp pravdivý. Zaujíma ju skôr to, ako sa určitý obraz stal rozpoznateľným, kto ho vytvára, v akom kontexte vzniká a prečo pretrváva.

Každý takýto obraz má pritom minimálne dve strany. Jednou je autoobraz – predstava, ktorú má spoločenstvo o sebe samom. Druhou je heteroobraz – predstava, ktorú si o ňom vytvára niekto zvonka. Tieto obrazy sa môžu prekrývať, ale nemusia.

A práve v ich rozdieli vzniká priestor pre stereotyp, nedorozumenie, humor, ale aj pre sebaironiu.

Turistické príručky, pohľadnice, reklamy, fotografie, časopisy či ďalšie formy vizuálnej kultúry v minulosti opakovane zobrazovali vybrané“ typicky holandské“ idylické motívy krajiny a každodenného života. Keď sa krajina zobrazuje návštevníkovi, divákovi alebo spotrebiteľovi, realita sa vždy určitým spôsobom selektuje. Niečo sa dostane do popredia a niečo zostane mimo obrazu. Podobne možno premýšľať aj o Rakúsku. Jeho obraz je silno spätý s historickou skúsenosťou monarchie, Viedňou, kultúrou a hudobnou tradíciou. Ani tento obraz však nevznikol jednoducho tým, že by niekto objektívne „opísal Rakúsko“. Významná časť rakúskeho národného obrazu sa formovala aj prostredníctvom odlišovania od iných – predovšetkým od Nemecka. Práve preto stereotypy fungujú tak dobre. Nemusia byť vymyslené od začiatku. Stačí, že z niečoho konkrétneho urobia niečo všeobecné. Jeden obraz alebo znak začne hovoriť za tisíce ľudí.

Človek však nikdy nevstupuje do stretnutia iba s vlastnou osobnosťou. Prináša si so sebou jazyk, kultúru, históriu, rodinu, skúsenosť – a spolu s tým množstvo predstáv o tom, čo je „normálne“, „slušné“, „otvorené“, „správne“ či „typické“.

Keď sa stretnú dvaja jednotlivci do ich vzťahu vstupujú aj obrazy, ktoré si o sebe navzájom prinášajú. Práve na takomto stretnutí stojí aj príbeh Arthura a Claire. Rakúšan a Holanďanka sa nestretávajú iba ako dvaja konkrétni ľudia so svojimi povahami, skúsenosťami a predstavami o živote.

Každý z nich do spoločného priestoru prináša aj vlastný kultúrny kontext. A s ním aj predstavy o tom druhom – o tom, aký by mal byť, čo by mal chápať, čo je preňho prirodzené a čo už nie.

Arthur je navyše aj učiteľom. A aj povolanie vytvára určitý obraz človeka ešte skôr, než ho začneme skutočne poznávať. Tieto predstavy sa však pri stretnutí s konkrétnym človekom môžu potvrdiť, narušiť alebo úplne rozpadnúť.

Zrazu stojíme pred Arthurom – človekom, ktorého nie je možné úplne obsiahnuť žiadnou z týchto nálepiek. A podobne ani Claire nie je „iba Holanďanka“. Je konkrétnou ženou so svojou vlastnou skúsenosťou, očakávaniami, túžbami a predstavou o sebe samej.

To, ako ju však vníma Arthur, nemusí byť totožné s tým, ako ona vníma sama seba. A naopak - to, ako vníma Arthura Claire, nemusí zodpovedať tomu, kým sa cíti byť on.

Aj tu platí zvláštny paradox: aby sme povedali, kto sme, potrebujeme často najprv povedať, kým nie sme. Identita sa rodí v kontraste. A možno práve preto sú národné stereotypy také lákavé.

Ponúkajú nám jednoduchú odpoveď na zložité otázky. Aký som ja? Aký je ten druhý? Čo je pre nás typické? V čom sa líšime?

Holandčan môže naplňať predstavu, ktorú si s Holandskom spájame a zároveň vôbec nie. Rakúšan môže zodpovedať obrazu, ktorý sme si o Rakúsku vytvorili a zároveň ho jediným gestom poprieť.

Učiteľ môže pôsobiť presne tak, ako od učiteľa očakávame a zároveň byť človekom, ktorý všetky naše predstavy o ňom naruší.

A práve tu sa imagológia stáva zaujímavou aj pre divadlo.

Divadlo predsa celý čas pracuje s tým, že sa na človeka pozeráme. Okamžite si vytvárame obraz podľa toho ako vyzerá, ako hovorí, čo robí, ako sa pohybuje. Postupne táto predstava začne praskať. Možno sa ukáže, že človek nie je tým, za koho sme ho považovali.

Možno je ešte zaujímavejšie, keď si uvedomíme, že ani on sám nie je iba tým, za koho sa považuje. Pretože medzi autoobrazom a heteroobrazom vzniká zvláštne napätie.

Stereotyp nie je iba niečo, čomu veríme. Niekedy je to maska, ktorú si nasadíme sami. Niekedy maska, ktorú nám nasadia druhí. A niekedy sa už nedá celkom rozlíšiť, kto ju vlastne nasadil ako prvý.

Možno je teda otázka „Akí sú Holanďania?“ alebo Rakúšania?“ od začiatku trochu nesprávne položená.

Presnejšia otázka by mohla znieť: **Ako sme sa naučili Holanďanov a Rakúšanov vidieť?**

A ešte osobnejšia: Ako sme sa naučili vidieť jeden druhého?

Možno aj pri Arthurovi a Claire napokon nejde o to, kým „majú byť“ Ide o chvíľu, keď sa obraz, ktorý sme si o druhom vytvorili, stretne s človekom, ktorý je vždy o niečo zložitejší.

Pretože obraz druhého nikdy nevypovedá iba o tom druhom. Vždy v ňom zostáva aj niečo z toho, kto sa pozerá.

KEĎ ČLOVEK ZOSTANE SÁM

O niektorých veciach sa nám hovorí ľahko. O iných oveľa ťažšie. Napríklad o chvíli, keď človek začne mať pocit, že už ďalej nevládze. Smrť je slovo, ktoré sa často objaví až na konci príbehu. V štatistike je to číslo. V novinách krátka správa. Pre niekoho však znamená človeka, ktorého poznal. Lenže za číslami nie sú iba tí, ktorí zomreli. Sú tam aj tí, ktorí sa pokúsili a prežili.

Na Slovensku v roku 2025 pri samovraždách výrazne prevažovali muži. Pri pokusoch bol obraz iný – viac ich bolo medzi ženami a výrazne sa v nich objavovali mladí ľudia. Pretože nie každý, kto sa dostane na hranicu svojich síl, zomrie. Niektorí prežijú. A práve vtedy začína príbeh, o ktorom sa už tak veľa nehovorí. Čo sa stane potom?

Človek sa vráti domov, do školy, do práce, k rodine. Okolie môže mať pocit, že najhoršie je za ním. Lenže to, čo človeka priviedlo až na hranicu, sa nemuselo skončiť spolu s tým okamihom. Zostáva strach. Hanba.

Téma duševného zdravia začína v obyčajnom dni. V človeku, ktorý sa začne vzdávať od ostatných a opakovane hovorí, že je všetko v poriadku, hoci cítime, že niečo nie je.

Samozrejme, nie každé ticho znamená problém. Nie každá zmena správania znamená suicidálne myšlienky. A nikto z nás nemôže vedieť, čo sa presne odohráva v hlave druhého človeka.

O duševnom zdraví sa dnes hovorí viac ako kedysi. Stále však existuje predstava, že človek by mal svoje problémy zvládnuť sám. Že požiadať o pomoc znamená zlyhať a o psychických problémoch sa radšej nehovorí, aby sme nepôsobili slabo.

Lenže bolesť nezmizne preto, že o nej mlčíme.

Preto má význam hovoriť nielen o tom, že pomoc existuje, ale aj o tom, kde ju hľadať. **Liga za duševné zdravie** prostredníctvom svojej **Mapy podpory** zhromažďuje možnosti odbornej aj inej pomoci podľa miesta, kde človek žije.

Dôležité však nie je iba vedieť, kam sa obrátiť. Rovnako dôležité je vedieť si všimnúť, že niekto pomoc potrebuje.

Na Slovensku pritom nejde o problém, ktorý by sa odohrával niekde ďaleko. V roku 2025 bolo v Banskobystrickom kraji zaznamenaných 84 samovrážd. Bol to najvyšší počet spomedzi krajov. Osemdesiatštyri konkrétnych životov a množstvo ľudí, ktorých sa ich smrť dotkla.

A potom sú tu tí, ktorí prežili. Tí, ktorých v číslach možno vidíme ako „pokus“. Lenže človek nie je pokus. Je to človek, ktorý sa ocitol v situácii, v ktorej už nevidel cestu ďalej. Práve preto by sme nemali čakať, kým bude niekto na úplnom okraji.

Prevencia nezačína veľkým gestom. Začína tým, že si všimneme človeka vedľa seba. Že ho neodbavíme vetou „to bude dobré“. Človek nepotrebuje počuť, že má byť silný. Potrebuje prvýkrát počuť, že na to nemusí byť sám.

Práve preto má zmysel hovoriť o týchto témach aj v divadle. Divadlo nemusí dávať odpovede a nemusí pomenovať všetko priamo. Niekedy stačí, že nám dovolí chvíľu zostať pri človeku, ktorý sa ocitol v situácii, z ktorej sám nevidí cestu von. Na chvíľu nám umožní pozeráť sa na svet z jeho perspektívy.

Pretože kým štatistika nám povie, koľko ľudí sme stratili, príbeh nám môže znovu pripomenúť, že každý z nich bol predovšetkým človekom.

Asistentka réžie: Lucia Letková

Predstavenie vedie a text sleduje: Barbora Hadraba

Vedúci oddelenia UTP: Peter Petrínek

Svetlá: Vladimír Kuchár, Ivan Cingel, Peter Štrba, Peter Petrínek

Zvuk: Peter Číž, Peter Urban, Zoltán Húšťava

Výrobu zabezpečili dielne DJGT pod vedením Miroslava Kováčika

Vedúci výroby scénických dekorácií a kostýmov: Oto Kuruc

Scénu vyhotovili: Štefan Bartko, Vladimír Hromadík, Branislav Koller

Kostýmy vyhotovili: Anna Ďuríková, Jana Kapusníková

Rekvizity: Vladimír Meloš, Miroslava El Asmar

Garderóba: Mária Kerešová, Adriana Puchovanová

Umelecká maskérka: Dana Kováčiková

Javisková technika: Michal Ďurík, Ján Paučo, Branislav Krejčí, Rastislav

Kohút, Rastislav Bednárík, Michal Vasil, Leo Bruno Machunka

Bulletin zostavili: Ján Chalupka, Viktória Výbochová

Fotografia na obálke bulletinu: Vanda Mesiariková

Grafický návrh plagátu: Martin Gross

Grafický návrh a úprava bulletinu: Marián Hornický

Fotografie: archív DJGT

Zodpovedný redaktor: Peter Kováč

Obchodno-marketingové oddelenie: Gabriela Valentínyová, Denisa

Barancová, Martina Clancy, Anna Ponická, Eva Borsíková, Marián Hornický

DIVADLO JOZEFA GREGORA TAJOVSKÉHO

KULTÚRNA INŠTITÚCIA BANSKOBYSSTRICKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA

www.djgt.sk